

Szeghy-Gayer Veronika: Tost László, Kassa polgármestere

Kassai Magyarok Fóruma, Kassa, 2022.

ISBN 978-80-570-3493-3

Szeghy-Gayer Veronika a Trianon 2020 kutatócsoport tagja, a Felvidék, a szlovákság, a szlovákiai magyar kisebbség, és a mai Szlovákia területének kutatója. A Tost Lászlóról szóló kötet hároméves kutatómunka után jelent meg a Kassai Magyarok Fóruma Polgári Társulás támogatásával. (A Társulás egy történeti kötetsorozatát is tervezi, amelyhez az első lépés e kiadvány megvalósulása lehet.) A kassai polgármesterről szóló könyv jóval több, mint egy átlagos életrajz: egyszerre családtörténet, mikrotörténeti munka, képi- és szövegesforrás-kiadás, valamint szinte krimiszerűen megírt, fordulatokban, lemondásokban és tragédiákban gazdag emberi történet. Egyszerre szól a monarchia hétköznapijairól, Trianon megéléséről, a 20. századi felvidéki magyarságról, a nyilasok rémuralmáról, a kommunista megbélyegzettségről, és a családi tabuk legyőzéséről.

Tost László édesapja, Károly gazdatiszt volt az Erdődy családnál, és aktívan részt vett a helyi politikában mint Deák-párti képviselő. Még a haza bölcsének temetésén is ott volt 1876-ban, Zboró település képviselőjeként. László is gazdatisztként kezdte pályafutását, majd felnőtt fejjel tett érettségi vizsgát, hallgatott két félévet a Jogakadémián, bár jogász soha nem lett belőle. Dolgozott földmérőként, gazdasági tudósítóként, kipróbálta magát amatőr színészként, miközben felesége bérháztulajdonos volt (ebből az épületből lett a kommunizmusban a Csehszlovák–Szovjet Barátság Háza Kassán). Trianon után szlovák nyelvismerete miatt (pénzügyi területen) állami hivatalnok maradhatott, de sosem vált mintahivatalnokká, majd 1925-ben kényszernyugdíjazással távozott. Békés nyugdíjas évek helyett azonban a felvidéki magyar politikába vetette bele magát, ahol katolikus plébános öccse, Tost Barnabás járt előtte szép példával. Ilyen előzmények után, mint a politikai katolicizmus egyik helyi vezéralakja, lett Kassa polgármester-helyettese 1933 és 1938 között, majd szűk fél évre Kassa polgármestere, az első bécsi döntés után. Ezt követően a magyar Országgyűlés képviselője volt a német megszállásig. A keresztény értékrend mellett angolbarát, nyilasellenes magatartása nem maradt „elismerés, jutalom” nélkül. 1945 januárjában a nyilasok áldozata lett, nyolc golyó végzett vele. A II. világháború után a Tost család nőtagjai megbélyegzettként éltek a csehszlovákiai kommunizmusban, és a család múltját sokszor tabuként kezelve próbálták túlélni.

Az ízléses, keménytáblás könyv 15. aránylag rövid fejezetben tárgyalja az eseményeket. A kertész Tost családot a tájépítészetért és kertészetért rajongó Habsburg József főherceg hívta be Magyarországra a 18-19. század fordulóján. A család történetét innentől követi a kötet egészen a rendszerváltásig. A mű központi szereplőjének, Tost Lászlónak az életét részletesen és szemléletesen mutatja be a szerző, de külön fejezet (8.)

(Fotó: amikassa.sk)

szól testvérének, a pap Barnabásnak az Országos Keresztényszocialista Pártban betöltött politikai pályájáról. Barnabás és László „voltak az országos Keresztényszocialista Párt, az ellenzéki magyar politika egyházi és világi arca”.

A szerző külön fejezetet szentel Tost László alpolgármesterségének, amelyet színházhoz való viszonyának bemutatása egészít ki. Kis túlzással pszichológiai elemzésként is értelmezhető a Felvidék és Kassa Magyarországhoz való visszatérését, illetve a László rövid, féléves polgármesterségét tárgyaló kötettrész, amelyből megismerhető, hogy a kisebbségi létből többségi létbe átkerülő felvidéki emberek hogyan éltek meg a váltást, és Tost László hogyan és miért nem volt képes ellenzéki, kisebbségi szemléletét levetkőzni.

A korábbi polgármester keresztény-nemzeti politikai meggyőződése mellett zsidóknak próbált meg menlevelet szerezni, így nem meglepő, hogy az orosz front közeledtével a nyilasok még életben maradt politikai ellenségeik közé sorolták, és leszámoltak vele 1945 januárjában.

A kötet végén a források összeállításának szempontjai és a kutatás nehézségei, buktatói is megismerhetők.

A fentiekből gondolhatnánk, hogy a könyv lehetne családtörténet. A rövid fejezetek után korabeli táj- és városfényképek szerepelnek, ezeket családi fényképek és levéltári, valamint magángyűjteményből származó szöveges források egészítik ki. Ezek itt látnak napvilágot először, ami a könyv értékét, érdekességét növeli.

Az egyes fejezetekben feltűnnek a kor kiváló személyiségei, akikkel Tost László, illetve családtagjai kapcsolatba kerültek. Ilyen például Györgyi Dénes építész, aki Tost feleségének bérházát tervezte kezdő mérnökként. A csehszlovákiai magyar katolikus értelmiség helyi vezetőjeként szakmai, majd baráti kapcsolatba került gróf Eszterházy Jánossal, a mártír politikussal, illetve Márai Sándor édesapjával, s a jogtudós Grosschmid Gézával is. Tost testvére, Barnabás, Kassa plébánosa, felsőházi tag, az Országos Keresztényszocialista Párt kiemelkedő tagja, az ellenzéki magyar politika vezető egyénisége révén gyorsan a politika felső köreibbe került. Az első bécsi döntés után a testvérek együtt fogadták Horthy Miklós kormányzót, amikor fehér lován bevonult Kassára (ekkor táncolt az ünnepségen egészen fiatalon a még ma is élő Edith Eva Eger, aki később holokauszt-túlélőként az USA-ban lett kiváló klinikai pszichológus és motivációs előadó). Ilyen formában kiváló mikrotörténeti munka is a könyv.

Tost László hivatalnoki és politikai pályafutásáról ez az első összefoglaló munka. Mindez akkor válik kimagasló történelmi munkává, ha figyelembe vesszük, hogy Tost után nem maradt fenn hagyaték vagy levelezés; sem magán, sem hivatali. A kutató a kassai, eperjesi, alsókubini, budapesti és pozsonyi levéltárak forrásaira, anyakönyvek, iskolai évkönyvek, korabeli sajtótermékek anyagaira, valamint családi visszaemlékezésekre támaszkodhatott. Szeghy-Gayer Veronika magyar és szlovák nyelvű forrásokat és szakirodalmat dolgozott fel mind Kassára, mind a korszakra és a családra vonatkozóan, ami a téma iránt érdeklődők számára kiváló bibliográfiai kiindulópont is egyben. A jegyzetek a kötet végén találhatóak.

Érdekesége még a kötetnek, hogy Tost László és családja életén keresztül megismerhetjük Kassa 1945 előtti soknemzetiségű mindennapjait. Ez egy Márai Sándorétól eltérő, azt más formában bemutató nézőpont, nagyon emberi történeteken keresztül. További kutatást érdemelne a „visszatért” Kassa, a kassai holokauszt és a nyilas terror, illetve Kassa 1945 utáni társadalomtörténete. Érdekes lenne egy önálló Tost Barnabás életrajz, különösen a katolikus egyház és a politikai szerepvállalás, valamint az Országos Keresztényszocialista Párt kiemelésével. Szeghy-Gayer Veronika munkájának további értéke a különböző fajta és jól kiválasztott források gazdagságán túl az olvasmányos, gördülékeny stílus, és az összefüggésekre rámutató, történelmi távlatban is elgondolkodtató ábrázolás.

Nagyon találó az előszóban is olvasható Mészöly Miklós gondolat: „Csak az nem vész el hosszú távon, amit sikerül megosztani.” Tost László élete méltó a megosztásra, Szeghy-Gayer Veronika könyve pedig az elolvasásra!

Kis Attila